

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ, ЕКОНОМІКИ ТА МЕХАНІКИ

Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА

БАКАЛАВРА

на тему: «Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток країн ЄС»

«The Impact of Transnational Corporations` Activity on the Economic Development of the EU Countries»

Виконав: студент IV курсу денної форми навчання

Напряму підготовки 6.030203 «Міжнародні економічні відносини»

Макаренко Володимир Русланович

Керівник: к.е.н. Кифак А.О. _____

Рецензент: д.е.н., проф. Садченко О.В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ __ від __ _____ 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № __
протокол № __ від __ __ _____ р.
Оцінка _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ

ГОЛОВА ЕК

_____ С.О. Якубовський
(підпис)

_____ В.М. Степанов
(підпис)

Одеса - 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ.....	6
1.1. Теоретичні концепції розвитку ТНК.....	6
1.2. Сучасні тенденції глобалізації світового господарства.....	13
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇН ЄС.....	20
2.1. Аналіз інвестиційного потенціалу країн ЄС.....	20
2.2. Передумови припливу іноземного капіталу в економіку країн ЄС.....	26
2.3. Вплив ПІІ на динаміку основних макрофінансових показників країн.....	39
РОЗДІЛ 3. ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ ПРИПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ.....	47
3.1. Обсяг і динаміка прямих іноземних інвестицій з країн світу в економіку України.....	47
3.2. Аналіз ефективності інвестиційного клімату в Україні.....	51
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Сьогоднішній розвиток глобального економічного співтовариства є надзвичайно насиченим змінами у зовнішньому середовищі. Ці зміни стали джерелами, з одного боку, нових можливостей для розвитку міжнародного бізнесу, а, з іншого, - нових загроз для його стабільності, зміни зовнішнього середовища потребують змін у стратегіях розвитку компаній, зокрема транснаціональних.

Основними умовами в яких сьогодні функціонує міжнародний бізнес є: глобалізація економіки, яка посилює конкуренцію, сприяє швидкому поширенню як позитивних (поширення інновацій) так і негативних (кризи) світових тенденцій, а також подоланню національних кордонів; стрімкий розвиток технологій, збільшення невизначеності і зміна характеру і форм конкуренції, що в свою чергу викликає появу нової парадигми прийняття та реалізації рішень.

Невід'ємною частиною глобалізаційних процесів є транснаціоналізація - поява розгалужених багатогалузевих комплексів в міжнародному масштабі, розмивання економічних кордонів між державами в результаті дії транснаціональних корпорацій (ТНК). Незважаючи на таку глобальну значимість, яку зараз небезпідставно приписують транснаціональним корпораціям, вони стали об'єктом вивчення економічної науки порівняно недавно. Сам термін «транснаціональна корпорація» став використовуватися лише в 70-х роках минулого століття.

Транснаціональні корпорації є одним з найважливіших структурних елементів економіки провідних розвинених держав світу, активно беручи участь у розвитку всіх сфер світового господарства.

Актуальність теми полягає у тому, що ТНК є одними з основних агентів у світовій економіці. Володіючи потужними економічними і фінансовими ресурсами, ТНК на рівні з державами беруть участь в

міжнародних економічних відносинах, прагнучи формувати їх у відповідності зі своїми інтересами.

У розвинених країнах майже третина сукупного економічного продукту виробляється при іноземному фінансуванні ТНК. Особливої актуальності прямі іноземні інвестиції набувають в країнах, що розвиваються і державах з перехідною економікою, оскільки часто зазначені економічні суб'єкти не в змозі за рахунок власних ресурсів забезпечити високий рівень економічного зростання. Особливо це стосується промислового та фінансового секторів. Саме тому для України прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є значимими факторами економічного зростання, а їх залучення стає пріоритетним державним завданням.

Аналіз основних тенденцій процесів прямого іноземного інвестування ТНК в Європейського Союзу та виявлення їхнього впливу на економічний розвиток країн є особливо актуальним тим, що дозволяє розкрити наслідки загальносвітових циклічних процесів економічного зростання, фінансово-економічних криз, посткризового відновлення на зміну світового розподілу праці.

Об'єктом дослідження є діяльність транснаціональних корпорацій в умовах сучасного розвитку світового господарства.

Предметом дослідження є вплив діяльності ТНК на економічний розвиток країн Європейського Союзу.

Метою дипломної роботи є вивчення основних тенденцій, особливостей і перспектив прямого інвестування ТНК в Європейському Союзі та виявлення всіх переваг та недоліків присутності іноземного капіталу в економіках країн ЄС та Україні. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- вивчити теоретичні основи діяльності транснаціональних корпорацій;
- виявити сучасні тенденції глобалізації світового господарства;
- оцінити роль транснаціональних корпорацій в економічному розвитку країн ЄС;

- провести аналіз інвестиційного потенціалу країн ЄС;
- охарактеризувати передумови припливу іноземного капіталу в економіки країн ЄС;
- оцінити обсяг і динаміку прямих іноземних інвестицій з країн світу в економіку України;
- провести аналіз ефективності інвестиційного клімату в Україні.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є: положення сформульовані в роботах, присвячених вивченню розвитку ТНК та країн Європейського Союзу, таких вчених як О.В. Горняк, І.А. Ломачинська, Л.Х. Доленко, Т.А. Родіонова, С.О Якубовський, Ю.Г. Козак, А.С. Філіпенко, М.І. Бирка, І.П. Гайдуцький, О. Швидкий, Е. М. Лимонова, К.С. Архіпова, Н.А. Волгіна та інші, періодичні наукові видання і статистичні дані офіційних сайтів міжнародних організацій - Світового банку, МВФ, Державної служби статистики України та ін.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

З проведеного у дипломній роботі аналізу можна зробити такі висновки.

Вивчення транснаціональних корпорацій починається з 30-х років минулого століття з досліджень Д. Вільямса, М. Бая, згодом теорія Р. Вернона, теорія інтерналізації засновниками якої є П. Баклі, М.Кессон, Р. Коуз, Р. Кейвс. Найпоширенішею теорією ТНК сьогодні є еkleктична парадигма Дж. Даннінга, яка зосереджується на активах якими володіє корпорація, це переваги власності, розміщення та інтернаціоналізації. Ці всі дослідження і роботи доводять що ТНК є досить складними структурами.

У роботі показано, що сьогодні ТНК є основною рушійною силою процесу глобалізації, так як вони створюють і розвивають новітні технології і сприяють їх поширенню в менш розвинені країни, ними здійснюється основна кількість міжнародних транзакцій, ТНК здатні створювати і контролювати транскордонну діяльність.

ТНК як і будь які національні підприємства мають свої цілі та розробляють власні стратегії діяльності та подальшого розвитку. ТНК є основними агентами ринку нафти і на розвиток діяльності ТНК впливають умови функціонування ринку на якому вони працюють. Зокрема ринок нафти має свої специфічні умови функціонування, перш за все це механізм ціноутворення, з 1947 до 1986 рр. домінував картельний принцип ціноутворення, з 1986 до сьогодні це біржовий принцип.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що процеси глобалізації світової економіки призводять до збільшення транскордонних фінансових рухів капіталу, перш за все, збільшуються обсяги капіталовкладень у формі прямих іноземних інвестицій. Так, як було виявлено дослідниками ООН в 2015 році спостерігалася висока динаміка відновлення ПІІ. Потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 38%, до 1,76

трлн. дол., найвищого рівня після глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

Головним фактором такого глобального відновлення став стрибок міжнародних злиттів і придбань до 721 млрд. дол. у 2015 році проти 432 млрд. дол. в 2014 році. Високими залишалися оголошені інвестиції в нові проекти - 766 млрд. доларів.

Основними мотивами здійснення прямого іноземного інвестування сьогодні для всіх країн залишаються фактори ринку. Фактори, пов'язані зі зниженням витрат виробництва, відіграють велику роль для ТНК розвинених країн, тоді як для ТНК з країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою істотними є фактори інвестиційного клімату.

При цьому, як доведено у роботі, спостерігається посилення ролі ТНК, що пов'язано з наступними факторами.

Формування інвестиційної політики держав в інтересах сталого розвитку. Лібералізація інвестиційної політики країн на початку XXI століття сприяла збільшенню транскордонних інвестиційних потоків, проте в 2009 - 2014 рр. в основному під впливом світової фінансової кризи уряди почали вживати заходів щодо посилення інвестиційної політики в інтересах свого сталого розвитку.

Швидкий технологічний прогрес. Прискорення темпів технологічного розвитку призводить до збільшення глобальних потоків прямих іноземних інвестицій, основними мотивами здійснення яких виступають зниження витрат і підвищення ефективності. При цьому спостерігається посилення процесу фрагментації транснаціональними корпораціями виробничих процесів і розподілу виробництва проміжних і кінцевих товарів і послуг в різних країнах, враховуючи ступінь їх технологічного прогресу.

Конкуренція, що посилюється, як внутрішня, так і зовнішня, яка змушує ТНК розширювати «географію» своєї діяльності. З аналізу динаміки припливу і відпливу ПІІ в 2000-2016 роках спостерігається значне посилення активності і ролі країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою.

Разом з тим Європейський Союз залишається найбільш привабливим у світі регіоні для залучення інвестицій ТНК.

Як свідчить проведений аналіз, основними мотивами при здійсненні іноземного інвестування компаніями в країни Європейського Союзу є доступ до ресурсів, зокрема, до кваліфікованої робочої сили, технологій, а також доступ до більш дешевих фінансових ресурсів. Західна Європа в абсолютно різному ступені забезпечена найважливішими факторами виробництва. Природними ресурсами вона досить бідна, помітно поступаючись ряду інших регіонів і країн світу.

Країни з перехідною економікою, країни Центрально-Східної Європи, не володіючи достатніми власними ресурсами, для успішної реалізації стратегії наздоганяючого розвитку і дорогої інноваційної моделі технологічної модернізації, широко відкрили свої економіки для транскордонних потоків капіталу і створили максимально привабливі умови для іноземних інвесторів.

Європейський Союз проводить активну політику залучення іноземних інвестицій, орієнтовану на довгострокові інвестиції, які сприяють швидкому росту економіки та зайнятості, забезпеченню прозорості інвестування через удосконалення їх регулювання, покращення доступу до ринку інвестицій, забезпеченню рівних умов ведення діяльності, як для внутрішніх так і для іноземних інвесторів.

Однак, боргова криза Європейського Союзу, загострила ряд головних проблем, що негативно впливає на рішення іноземних інвесторів. В центрі державної економічної політики країн-членів ЄС стали питання зростання обсягів бюджетного дефіциту і державного боргу Греції і Італії, Іспанії, Ірландії, Португалії. Невідкладного рішення вимагають також проблеми загострення ситуації з державними фінансами в розвинених країнах і проблеми безробіття.

Однак, у 2015 році ПІП в країни Євросоюзу досягли 426 млрд. дол. США, ознаменували закінчення трирічного періоду падіння обсягів

іноземних капіталовкладень в ЄС. В основному за рахунок різкого скорочення виплат по внутрішньо-групових кредитах і подвоєння суми реінвестованих доходів. Лідерами серед країн ЄС по залученню ПІІ являються Нідерланди, Великобританія, Німеччина, Франція та країни ЦСЄ (в основному країни Вишеградської групи).

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що Україна характеризується високим потенціалом що до інвестиційної діяльності, однак вона не використовує свої переваги. Ступінь інвестиційної привабливості України є досить низькою, зокрема про це свідчать місця, які займає Україна у міжнародних рейтингах.

Так, наприклад, погіршилась позиція по рейтингу конкурентоспроможності. У 2015 році країна посіла 77 місце, хоч у 2012 ще була на 73. Не сприятлива ситуація спостерігається також за рейтингом Doing Business 2016-2015, однак спостерігаються деякі поліпшення, зокрема у 2016 році Україна піднялася на 40 сходинок за показником реєстрації підприємства і на 3 сходинки за показником реєстрації власності і на 1 сходинку за показником підключення до електричних мереж.

В Україні для покращення інвестиційного клімату треба підвищувати стабільність макроекономічних показників, сприяти покращенню інфраструктури країни, поліпшувати технологічний розвиток, краще регулювати роботу фінансових ринків, стимулювати конкурентоспроможність компаній шляхом надання різного роду пільг та удосконаленням податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Conference on Trade and Development. World Investment Report 2016. Investor Nationality: Policy Challenges. [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Country-Fact-Sheets.aspx>
2. Якубовський С.О. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій та її вплив на конкурентоспроможність національних економік./ .
Якубовський С.О. - Одеса: ОРІДУ УАДУ, 2002. – 394 с.
3. Бирка М. І. Теоретично методологічні підходи до аналізу прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення / Бирка М.І. // Львівська політехніка, 2012. - С. 34-41
4. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник / Філіпенко А. С. – Либідь, 2008. - 408 с.
5. Grazia Ietto-Gillies. The Theory of the Transnational Corporation at 50+. London South Bank University and Birkbeck University of London 2013. P. 1-20 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://etdiscussion.worldeconomicsassociation.org/wpcontent/uploads/Theories-TNCs.pdf>
6. Лобанцов Н. Транснациональные корпорации в международном движении капитала / Н. Лобанцов, Г. Геращенко // Финансовый бизнес. - 2007. - N 1.- С. 50-58
7. Гайдуцький, І.П. Розвиток транснаціональних корпорацій (ТНК) та їхній вплив на економіку країн / І. П. Гайдуцький // Економіка АПК. - 2008. - N 1.- С. 53-58.
8. UNCTAD, World Investment Report 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf
9. Жутовская Т.С. Инвестиционный потенциал национальной экономики: [Науч. статья]. – 2008. – 180с.

10. Звягинцева О. Оценка инвестиционного риска региона // Экономист, 2010. № 9.
11. International Monetary Fund [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.imf.org/external/about.htm>
12. Сериков С.Г. Инвестиционный потенциал региона как фактор повышения конкурентных преимуществ территории // В мире научных открытий: Материалы XVI Международной научно-практической конференции. - М.: Перо, 2015. – 172 с. – С. 156-164.
13. Абалкина А.А. Формы и масштабы участия иностранного капитала в экономике стран ЦВЕ // Бизнес и банки. 2012, №49. С.1-3
14. Сериков С.Г. Инвестиционный потенциал региона // Экономика и предпринимательство. – 2015. – № 3-2. – С. 220-222.
15. Кудров В.М. Мировая экономика.- М.: БЕК, 2005. Гл.7.
16. Ломакин В.К. Мировая экономика.-М.:ЮНИТИ, 2004 Гл.22.
17. OECD. Stat [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://stats.oecd.org>
18. Портал Внешнеэкономической информации Министерства экономического развития Российской Федерации [Электронный ресурс]. - Режим доступа: [http:// www.ved.gov.ru/](http://www.ved.gov.ru/).
19. Великобритания. Эпоха реформ / под ред. Ал. А. Громыко. - М.: Весь Мир, 2007. — 533 с.
20. Теплова, Т. В. Инвестиции: учебник для бакалавров - М.: Издательство Юрайт, 2011. 724 с.
21. Germany Trade&Invest: Экономический обзор Германии. Впуск 2014 [Электронный ресурс]. - Режим доступа:
22. https://www.gtai.de/GTAI/Content/RU/Invest/_SharedDocs/Downloads/GTAI/Brochures/economic-overview-germany-russisch.pdf?v=4
23. Торговое представительство РФ в Нидерландах. Годовой обзор состояния экономики [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.ved.gov.ru/files/images/kai/Economics_Review_2014/Economics_Netherlands_2014_1.pdf

24. Гоблик В.В. Иностранные инвестиции в регионы. Опыт экономически развитых Европейских государств [Электронный ресурс]. - Режим доступа: [http://asu.edu.ru/images/File/Izdatelstvo/KR_3\(32\)2012/171-178.pdf](http://asu.edu.ru/images/File/Izdatelstvo/KR_3(32)2012/171-178.pdf)
25. Торговое представительство РФ в Королевстве Бельгия. Годовой обзор состояния экономики [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.ved.gov.ru/files/images/kai/Economics_Review_2014/Economics_Belgium_2014.pdf
26. Оплата труда и инвестиционный климат в странах ЦВЕ // БИКИ. 2014. №8., С. 4.
27. Общая характеристика финансовой системы Великобритании / Для студента [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.virtual.ks.ua/students/6773-general-characteristics-of-the-uk-financial-system.html>
28. United Kingdom / The World Bank [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://data.worldbank.org/country/united-kingdom?view=chart>
29. Финансовый капитал мира / Материалы из будущего учебника по мировой экономике и международным экономическим отношениям // Мировое и национальное хозяйство [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mirec.ru/2015-01/finansovuj-kapital-mira>
30. Инвестиционная политика Великобритании и иностранные инвестиции / Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии // Портал Внешнеэкономической Информации [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http://www.ved.gov.ru/files/images/kai/12345/Investitsionnaya_politika_Veliko_britanii_i_inostrannyye_investitsii_\(po_sostoyaniyu_na_2013g\).pdf](http://www.ved.gov.ru/files/images/kai/12345/Investitsionnaya_politika_Veliko_britanii_i_inostrannyye_investitsii_(po_sostoyaniyu_na_2013g).pdf)
31. Державна служба статистики України. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- 32.Р. Федоров. О.Овесъ. Як залучати прямі іноземні інвестиції. Практичний посібник для українських міст та регіонів. -2013. -[Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.rtp.com.ua/sites/default/files/manual_fdi_ukr.pdf
- 33.Информационный портал .Бегут с корабля: какие иностранные банки ушли из Украины. -[Електронний ресурс] - Режим доступу:http://finance.bigmir.net/kredit_depozit/22728-Begut-s-korablja--kakie-inostrannye-banki-ushli-iz-Ukrainy
- 34.К.Л. Маркевич. Поточний стан та перспективи прямого іноземного інвестування в економіку України. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. -2015р. -[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/11/2-4-1-2015-43.pdf>
- 35.К. С. Малько. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України .- УДК 339.727.22.-2015р.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: УМОВАХfile:///C:/Users/User/Downloads/ape_2015_3_13.pdf
- 36.World Bank Group. Doing Business. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine#registering-property>
- 37.Global Competitiveness Report 2015-2016 - Reports .-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>